

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Петя Димитрова Павлова на тема „Турция в българската политика (1989 – 2004 г.)“, представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.2. „История и археология“, докторска програма „История на България – съвременна българска история“
от проф. д-р Искра Василева Баева, преподавателка в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

1. Данни за докторантката

Петя Димитрова Павлова е родена на 21 октомври 1994 г., като възпитаничка на Националната гимназия за древни езици и култури се насочва за продължаване на образованието си към Историческия факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“, където през 2013 г. се записва в новата тогава бакалавърска програма „Минало и съвремие на Югоизточна Европа“ (История на Балканските народи). Завършва я през 2017 г. с пълно отличие и продължава образованието си в магистърската програма „Модерна България: държава и общество (края на XIX – началото на XXI в.)“, която завършва през 2019 г. със защита на магистърската теза „Българо-югославски отношения (1969-1975 г.)“. След спечелен докторантски конкурс Петя Павлова е зачислена като докторантка към катедрата „История на България“ на Историческия факултет с научен ръководител проф. д-р Евгения Калинова, с чиято помощ разработва представената за защита дисертационен труд.

2. Характеристика на дисертационния труд

Научният проблем, на който е посветена дисертацията на Петя Димитрова: възприемането на Турция и нейната роля в българската политика, като цяло не е нов за българската историография, но е неизследван за периода, на който е посветила изследователските си усилия докторантката. Изборът на този аспект от българската политика и то за петнадесетилетието след повратната за България 1989 г. е дало възможност на Петя Павлова да стане първопроходец по много от засегнатите в дисертацията проблеми.

Дисертацията е обширна, дори прекалено, тъй като е разработена в обем от 498 маш. стр., структурирана е в четири глави, от които **първата** е основополагаща, защото представя най-важните за двустранните отношения политически връзки (137 стр.), а останалите три са посветени на различни аспекти от ролята на Турция в българската политика: **втората глава** – на сътрудничеството в отбраната и сигурността (98 стр.), **третата глава** – на икономическите отношения (138 стр.), а **четвъртата** на сътрудничеството в сферата на културата, образованието и науката (75 стр.). Главите показват основните направления на българската политика по отношение на голямата югоизточна съседка, но едва конкретното представяне на многобройните проблеми, фигуриращи в параграфите на всяка от главите, дава пълна представа за скрупулъзното изследване на Петя Павлова.

Целта на дисертацията е формулирана по няколко различни начина, но като цяло твърде скромно. Като пример ще посоча следните цитати: *„опит за реконструиране и анализ на основните елементи, определящи мястото на Турция в българската политика в най-ново време”*, *„да надгради както в хронологичен, така и в тематичен план вече постигнатото в българската историография”*, *„да проследи събитията, които имат съществено значение за формирането на отношението на България към Турция и политическата линия, която следва в контактите си с нея“* (с. 3-4). Целта е доразвита и в описанието на предмета на изследването.

За написването на своята дисертация Петя Павлова е използвала огромен и много качествен изворов материал, особено като се има предвид за колко близък до нашето време период става дума. Най-силно впечатление правят архивните материали, където намираме освен вече достъпните за ползване документи на ЦДА от държавната администрация, както и на Дипломатическия архив на МВнР, и документи от Архива на Администрацията на президента (от Консултативния съвет за национална сигурност). Те са позволили на Петя Павлова да включи в анализа на българската политика и президентската институтция, която в този период често се отличава от позициите на правителството. Много добросъвестно е представена научната литература и другите видове лични свидетелства, при това не само за обозначения в заглавието на дисертацията хронологичен период.

Тези предпоставки за добро изследване са реализирани в текста на дисертацията, в който Петя Павлова е показала отлично познаване на сложната предистория на българо-турските отношения и на политиката на българската държава към българските турци. Що се отнася до първите 15 години от трансформационните промени в България, докторантката е проследила на практика всички вътрешни, външни и международни аспекти от ролята на Турция в българската политика, като се започне от ролята на българските турци в двустранните отношения и се премине към трудното възстановяване на отношенията, сключването на Договора за приятелство, добросъседство, сътрудничество и сигурност, честите дипломатически проблеми, взаимоотношенията между двете страни по време на Югославската криза, при балканските спорове, граничните спорове, сътрудничеството във военната сфера и в процеса на присъединяване на България към НАТО, икономическите контакти, участието на Турция в приватизационните процеси в България и много други.

Дисертацията представлява енциклопедия на българо-турските отношения, като на някои аспекти Петя Павлова е посветила много по-голямо внимание и ги е анализирала изключително внимателно, като е проследила различията по спорните въпроси на българските правителства и президенти с противоположен политически профил, както и на политическите партии, между които и ДПС. Специално внимание заслужават изводите, с които завършва всяка част от работата.

3. Оценка на научните резултати, приносите на дисертационния труд и другите публикации на дисертантката

Дисертацията на Петя Павлова има безспорно приносен характер. Първо, защото е представила пълна картина на сложното място и роля на Турция в българската политика през първите 15 години от дълбоките трансформации след 1989 г. в България. Второ, защото дисертацията е написана въз основа на богат и неизползван до момента архивен материал. Трето, защото е представила много пълно и обобщено някои проблеми, например българската позиция в процеса на подготовката за създаване на Черноморското икономическо сътрудничество. Четвърто, защото е формулирала оригинални оценки за действията на българските политици по повечето проблеми в двустранните отношения за целия разглеждан период.

Авторефератът отразява вярно съдържанието на дисертацията, а неговото оформне отговаря на академичните изисквания.

Публикациите на Петя Павлова по темата на дисертацията са осем. Те са в сериозни научни издания – списания, годишници и т.н., а една е в сборник, издаден в Ню Йорк. Те са посветени както на проблемите с българските турци и на двустранните отношения, но и на чисто турски въпроси, което показва умението на Петя Павлова да разглежда отношенията от различни гледни точки.

Наред с тези публикации Петя Павлова има многобройни други статии в научни издания, участия в конференции и една студия.

4. Критични бележки и препоръки

Като критика бих посочила твърде големите подробности, с които Петя Павлова представя проблемите – тя сякаш се опитва да представи всички документи, на които е попадала, а това е довело до толкова голям обем на дисертационния ѝ труд. Така че препоръката ми е при публикуването на дисертацията да намали излишните подробности, за да направи бъдещата книга по-четивна.

Имам и по-дребни забележки, които имат по-скоро редакционен характер: на с. 10 е използвала термина „българските мюсюлмани“ вместо българите-мюсюлмани (на другите места е правилният термин); в бел. 14 е посочила датата 2 август 1975 г. за подписването на Акта от Хелзинки вместо 1 август; на с. 78 е определила броя на събралите се в София турци и мюсюлмани през декември 1989 г. на 500 хил., което не е възможно, пък и не беше така; струва ми се, че не е съвсем прецизно твърдението от с. 30, че според решението на Конституционния съд от април 1992 г. „ДПС не влиза в разрез с българската конституция“, защото всъщност КС е „отхвърлил искането за обявяване противоконституционността на ДПС“: гласовете за обявяване на неконституционност на ДПС са 6, а за признаването ѝ са 5, затова решението е формулирано по такъв начин; не мисля, че определянето на Корман Исмаилов, Касим Дал и Лютви Местан и др. като „дезертьори“ (с. 35) не е много подходящо, защото те са изключени от ДПС; струва ми се неубедително твърдението, че поемането на издръжката на турските училища от държавата е с цел „да получат по-леки условия при подписването мирния договор с Антихитлеристката коалиция на 10 февруари 1947 г.“ (с. 412), тъй като Парижката

мирна конференция се провежда през лятото на 1946 г., а законът е приет по-късно; не ми харесва и често използваната дума „реципроцитет“ вм. реципрочност, но тя е право на избор на авторката.

5. Оценка на представените наукометрични показатели

Оценката за наукометричните показатели на Петя Павлова е положителна. Тя получава за дисертацията си 50 т., публикациите ѝ, свързани с темата на дисертацията и излезли от печат, са осем и ѝ носят още 85 т., което показва общ сбор от 135 точки. Това означава, че докторантката Петя Павлова надхвърля наукометричните изисквания за присъждане на образователната и научната степен „доктор“.

6. Заключение

Дисертационният труд на Петя Димитрова Павлова „Турция в българската политика (1989 – 2004 г.)“ показва умението ѝ да издирва, използва и анализира различен първичен и вторичен документален материал, да използва ефективно историографията по темата, да разработва самостоятелно проблеми от историческото развитие на България и Турската република в първите 15 години от българския преход и в променящата се политическа сцена в Турция. Изследването е задълбочено, подробно и аналитично и доказва зрелостта на докторантката в сферата на професионалната история.

Всичко това ми дава основание да заявя позицията си, че Петя Павлова е изпълнила блестящо академичните изисквания за присъждането на образователната и научната степен „доктор“, за което ще гласувам.

11 септември 2025 г.

Рецензент:

проф. д-р Искра Баева